

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Особливості побудови самостійних висловлювань дітей старшого
дошкільного віку з моторною алалією

Виконала: здобувач освіти групи СОб(л)-4(1)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Назаренко Вероніка Сергіївна
Науковий керівник: Дергач М.А.
Рецензент: Ніколенко Л.М.
Нормоконтроль: _____ Владислав ГАНІМАНОВ

Запоріжжя

2025 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 60 с., 4 табл., 41 джерело.

Об'єкт дослідження – мовленнєва активність дітей старшого дошкільного віку з моторною алалією.

Мета дослідження – виявити особливості побудови самостійних висловлювань у дітей старшого дошкільного віку з моторною алалією.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти особливостей прояву моторної алалії, проаналізовано психолого-педагогічну та корекційну літературу щодо проблеми формуванні самостійних висловлювань дітей з моторною алалією.

У практичній частині представлено результати емпіричного дослідження формування самостійних висловлювань дітьми з моторною алалією, проведеного на базі дослідження в логопедичній групі комунального дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу № 22 «Івушка» м. Запоріжжя.

За допомогою діагностичних методик оцінено рівні самостійного висловлювання (зв'язність, логічність, активність і ініціативність у мовленнєвій діяльності) у дітей з моторною алалією.

На основі результатів розроблено методичні рекомендації для вихователів щодо розвитку самостійного мовлення дітей старшого дошкільного віку з моторною алалією.

**МОТОРНА АЛАЛІЯ, ДІТИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ,
САМОСТІЙНІ ВИСЛОВЛЮВАННЯ ЗВ'ЯЗНЕ МОВЛЕННЯ.**

ВСТУП

Сучасна логопедія зосереджує пильну увагу на проблемі мовленнєвих порушень у дітей, адже мовлення слугує ключовим інструментом комунікації, пізнання та входження в соціальне середовище. Одним із найважчих та тривалих мовленнєвих порушень є моторна алалія – органічне ураження мовленнєвих ділянок головного мозку, яке призводить до системного недорозвитку усіх мовленнєвих компонентів, зокрема – виразного.

Мовлення відіграє ключову роль у процесі пізнання світу дитиною, розвитку її мислення, контролю за поведінкою та встановлення соціальних зв'язків. На етапі старшого дошкільного віку надзвичайно важливим є розвиток самостійного зв'язного мовлення, яке слугує індикатором мовленнєвої зрілості та підготовки до навчання у школі. У цей період формуються базові навички комунікації, активізується внутрішнє мовлення, розвивається вміння самостійно формулювати висловлювання, знаходити відповіді на запитання, переказувати інформацію, а також виражати свої думки та відчуття.

Наявність моторної алалії значно ускладнює цей процес. Внаслідок органічного ушкодження мовних ділянок головного мозку діти з таким діагнозом мають обмежений запас слів, низький рівень сформованості граматичної структури мовлення, порушення зв'язності та логічності висловлювань. Це звужує їхні шанси повноцінно взаємодіяти, позначається на пізнавальному процесі, сфері почуттів та волі, сприяє виникненню відчуження в групі.

Вивчення специфіки формування самостійних висловлювань у дітей старшого дошкільного віку з моторною алалією набуває особливої ваги як в теоретичній площині, так і в практичній. Це дає змогу не лише краще збагнути

механізми мовленнєвих порушень, але й створити дієві логопедичні підходи, що сприятимуть всебічному розвитку мовлення дитини.

Об'єкт дослідження – мовленнєва активність дітей старшого дошкільного віку з моторною алалією.

Предмет дослідження – особливості побудови самостійних висловлювань у дітей старшого дошкільного віку з моторною алалією.

Мета дослідження – виявити особливості побудови самостійних висловлювань у дітей старшого дошкільного віку з моторною алалією.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу теоретичних джерел визначити особливості прояву моторної алалії, надати психолого-педагогічну характеристику дітей, які мають моторну алалію та виявити особливості мовленнєвої активності дітей старшого дошкільного віку з моторною алалією

2. За результатами експериментального дослідження виявити особливості побудови самостійних висловлювань у дітей старшого дошкільного віку з моторною алалією та охарактеризувати проблеми, що виникають у них при формуванні самостійних висловлювань.

3. Розробити методичні вказівки для вихователів та батьків, спрямовані на розвиток самостійного мовлення дітей старшого дошкільного віку з моторною алалією.

Методи дослідження. Теоретичні: аналіз наукових джерел, аналіз, синтез і узагальнення отриманих даних.

Емпіричні методи дослідження: спостереження, анкетування та бесіди з батьками, констатувальний експеримент.

Математичні методи обробки результатів дослідження.

Методики які використовувалися у дослідженні:

- «Розповідь за картинкою» (автор В. М. Синьов);
- «Серія сюжетних картинок» (автор Є. Ф. Соботович);
- «Опиши іграшку» (автор В. М. Синьов);

– «Хто це?» (автор В. В. Тарасун).

База дослідження. Дослідження було проведене в логопедичній групі комунального дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу № 22 «Івушка» м. Запоріжжя. (вул. Софіївська 220, Заводський район)

У дослідженні взяли участь 10 дітей віком 5-6 років, які мають діагноз моторна алалія. Також до дослідження були причасні логопед, вихователь-методист; батьки вихованців. Усі діти пройшли попереднє логопедичне обстеження і мали підтверджений клінічний діагноз.

Методологічне підґрунтя дослідження:

– положення про сутність і закономірності розвитку рівня самостійного висловлювання дітей з моторною алалією (Л. Гладуш, С. Єфименко, Г. Колодницька, Ю. Рібцун, В. Синьов, Є. Соботович, В. Тарасун);

– принципи комплексного підходу до корекції та розвитку рівня самостійного висловлювання дітей з моторною алалією (Л. Якимчук, О. Ушакова, Л. Трофименко, В. Тищенко, М. Шеремет, Є. Соботович, В. Синьов).

Практична цінність роботи полягає у тому, що здобуті результати дослідження можуть бути застосовані для поглиблення вивчення обраної теми, під час практичних занять та семінарів зі спеціальної психології, а також у роботі з учнями старшого дошкільного віку з моторною алалією в інклюзивних ресурсних центрах.

Робота містить вступ, два розділи, висновки, перелік використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Аналіз наукових та теоретичних праць дозволив окреслити ключові аспекти формування самостійної мови у дітей з моторною алалією.

1. Моторна алалія представляє собою комплексне мовленнєве порушення центрального походження, яке виникає внаслідок нерозвиненості або ураження мовленнєвих зон кори головного мозку, відповідальних за планування, втілення та контроль мовленнєвих актів.

З'ясовано, що діти з моторною алалією стикаються з ускладненнями при початку мовленнєвої дії, формуванні фразових висловів, використанні граматично коректних конструкцій, а також при створенні логічної цілісності висловлювання. Їхнє мовлення часто характеризується ситуативністю, фрагментарністю, обмеженим лексичним складом та домінуванням іменників.

Психолого-педагогічні розвідки наголошують на ключовій ролі ранньої діагностики та корекційного впливу, а також на необхідності розвитку всіх складових мовлення: фонетико-фонематичної, лексико-граматичної та комунікативної. Для становлення самостійного мовлення потрібен всебічний підхід, який охоплює вдосконалення артикуляційної моторики, мовленнєвого слуху, граматичних вмінь та комунікативної мотивації.

2. Результати експериментальної діагностики, яку було проведено, дали можливість всебічно проаналізувати ступінь сформованості самостійного мовлення у дітей старшого дошкільного віку, які мають моторну алалію. Використані методи (опис картинки, серія сюжетних картинок, відповіді на запитання, завдання на словниковий запас) допомогли виявити типові труднощі з мовленням, з якими зустрічаються діти цієї категорії.

Отримані результати вказують на недостатній рівень сформованості фразового мовлення: переважна більшість дітей послуговується висловлюваннями з одного-двох слів, нерідко змінюють порядок слів у

реченнях, рідко використовують дієслова, не узгоджують слова між собою за граматичними категоріями. Спостерігається уривчастість та залежність мовлення від конкретної ситуації, активне залучення невербальних засобів спілкування (жести, міміка), тривалі паузи та повторення, що вказує на труднощі з плануванням та втіленням мовленнєвого висловлювання.

Результати етапу констатувального експерименту показали, що більшість випробуваних відчувають труднощі у формуванні власних висловлювань; у формуванні самостійних висловлювань здебільшого вдаються до іменників та простих фраз у своїй мові; спостерігається недотримання логічної послідовності при викладі думок; діти роблять граматичні помилки; відмічено низький рівень мовленнєвої ініціативи під час невимушеного спілкування.

Спостереження та анкетування батьків засвідчили, що діти з моторною алалією нечасто вдаються до мовлення з власної волі, нерідко замінюючи його жестами або уникаючи слів, особливо опинившись в незнайомих обставинах. Батьки також вказали на пізній старт мовлення, труднощі з формуванням речень та регулярні непорозуміння з навколишніми.

У дітей спостерігається бідний словниковий запас, зокрема, в дієслівній частині мовлення. Вони стикаються з труднощами у вибудовуванні логічної та змістовної послідовності думок. Показники дихання та артикуляційної моторики відстають від вікової норми, що негативно впливає на загальну якість їх мовлення.

3. Здобуті в ході дослідження дані стали основою для розробки методичних рекомендацій для логопедів щодо розвитку самостійних висловлювань у дітей старшого дошкільного віку з моторною алалією.

Отже, поставлену мету дослідження було успішно досягнуто, усі поставлені завдання виконано, а отримані результати можуть бути застосовані на практиці логопедами, вихователями та батьками для поліпшення мовленнєвого розвитку дітей, що страждають на моторну алалію.